Казка

Завітала зима, стара біла бабуся, щоби струджену, змучену пекучим сонцем і :зисш"ену літом землю заколисати до відпочинку, підкласти під голову м'яку подушку і охоронити перед своїм лютим сином-морозом білим пуховим покривалом.

Вона і людей перед ним хоронила. Несла спокій в теплу хатину, одягала в тепле одіння, вогнем розгрівала скостенілі руки.

За кожний раз віталася з ними, як з добрими знайомими, і все заставала по-давньому.

Дехто пішов під землю, інший що лиш світ повітав, одні радувались, другі плакали й журилися своєю звичайною людською журбою. Вона все те добре знала і на все милосердним дивилась оком, як дивляться старці на діти, вічність на переминаючу туземність.

* * *

Минула в рахунку часу страшна тринадцятка Бабуся-зима, що була відійшла, знов повернула. Повернула і застала: поля, що колись вкривала білим пухом, застелені були трупами і пораненими, а страшний зойк і крик видобувався з тисячі грудей. Люди гурмами переходили з місця на місце, як би закляв їх хтось якимсь страшним прокльоном, мов гонені якоюсь невидимою силою. Ішли без волі, без надії на лучче, ішли, бо мусили іти. Ішли, хоч не знали, чого і по що, властиво, ідуть? Все, що було змістом і суттю їх життя, лишили за собою, як річ минувшості, як щось такого, що уже перестало до них належати і лиш болючим лишилося спомином... Ішли проти смерті і наставляли їй свою грудь. Ішли, не питаючись: нащо? чому? кому що з того прийде?

Бабуся-зима знала людей. Вона знала їх завісті, злості, амбіції, знала, як часом тяжко гнобили себе, не раз бувало, що і кров потекла, але то вже давно було і з часом все те якось меншало, лагідніло. Тож бабуся немало дивувалась, коли застала таку страшну на світі лють. Хоч і потішалась, що то не буде довго тривати, бо при теперішніх винаходах, технічних знарядах, удосконаленнях цілий світ хіба пустинею став би, якби таке убивання і різня мала довше тривати.

* * *

Бабуся-зима тратила свою силу і мусила відходити. Відійшла і знову вернула. А спішно їй було обтулити збі-джену землицю білими пеленами і вигоїти з завданих їй ран.

Але ті рани ще не заскленилися. Все ще дерлись і бризкали свіжою кров'ю. Здалека вже чула гук гармат і свист самострілів. Гуманність збанкрутувала. Зійшла з поверхні землі, лишилась лиш одна брутальна сила і її залізні права;

Стуманілий жовнір не володів вже своїм умом. З замерлим серцем продирався через гущу колючих дротів, затроєних димів і граду куль. Збожеволілі коні волочили своїх неживих панів.

Смерть покотом звалювала маси людей. На кождім поступі життя змагалось з смертю.

Всюди смертельне хропання, крик, рев роздирали небеса.

Пекельний вогонь від кількох днів не ставав ані на хвилину. Люди кидались на себе, як дикі звірі.

Із-за лісу вибіг молодий стрілець з піднесеним вгору багнетом. Біг перед себе як опутаний, летів без пам'яті, нічо не видів, не чув.

Сліпий на все, що його окружало,, глухий на смертельні зойки товаришів, на їх крики і благання о рятунок.

Одно лиш знав, що мусить пробити грудь і виточити кров молодцеві, що так само біг проти нього.

Зрівнялись — станули — і змірились очима...

— Брате! — вирвалось з грудей молодцеві в чужім мундирі.

— Брате! — крикнув стрілець. Витягнені багнети випали їм з рук, і, оба щиро обіймились.

Вмить вибігло двох других, з двох ворожих таборів, і обох на місці трупом поклали...

Впали, як зламане огниво. Змертвіло тіло, поблідли лиця, засклились очі, але на чолі їх все ще як би снувалась думка, а отворені очі як би питали: "Чому так сталося? Яка тому, причина? Що пхнуло брата на брата? Хто їх на себе ца-" слав? Хто їх розділив і нащо студене залізо роздерло їм серця?"

А холодна зимова ніч вкрила трупів білими рантухами. Місяць неясно визирав із-за хмар і зеленим лицем відбивався в широко отворених, дивно переймаючих очах братів, що будто би бачили не те, на що їх очі за життя дивились, не те, що їх окружало, а щось іншого, дальшого, ледве що начерненого будучностю...

Тяжка рука минувшості затяжіла була на їх житті, на їх душах — на душі цілого їх народу. Минувшість, яка казала їм забути про те, що було, не бути собою, не мати надії на щасливішу долю. Неволя наложила тяжкі на них кайдани, окружила тяжкими ланцюгами й відтяла від цілого світу. За кожде живіше порушення, за кождий стон тісніше затискано кайдани неволі. Замкненим у тісних межах не вільно було

виглянути на ширшу арену світу, то і той світ забув про замираючі в оковах мільйони, що надармо видирались на волю.

* * *

Коли бабуся-зима знов заглянула на бідну землицю, страшна язва з диким реготом, гуком і свистом пересувалась з місця на місце, лишаючи за собою повно гробів і зриту гарматами пустиню. Вітер шумів у спустошілім лісі, свистав вікнами порожніх хат. Земля порушалась, вставали цілі армії без рук, без ніг, без голови, інші — лиш безобразна маса. Оболочені, в лахмітті, замість зброї з тяжкими на плечах хрестами.

Ідуть незчисленними рядами, йдуть через континенти, моря, зависають у воздусі.

На полі, під лісом, де впали браття, тягнулись вже зорані поля. А кого дорога вела тими полями, той бачив два сиві голуби, як перелітали з груди на груду, присідали на кор-чиках, гойдались на деревині і нараз без сліду пропадали. Знову появлялись і знов десь щезали.

* * *

Уже втретє прийшлось бабусі вертати, і все те саме заставала. Жаль стискав їй серце, і сльози-перли ллялись зі старечих очей.

— Не унивай! — шепнула їй на вухо відходяча осінь.— Щось нового починається, щось великого висить у воздусі...

І дійсно. Серед гуку гармат, що доходив з північного востока, вмішувався якийсь інший, відмінний від воєнної метушні гамір.

Якась могутня гроза гуділа щораз ближче і ближче.

Піднісся червоний прапор — б'є червона луна пожеж і займає щораз ширші круги.

Хвиля людей підноситься за хвилею. Чути зойки, крики, скрегіт збруї, але люди не ідуть уже, як збита в купу череда, вони мають певну ціль, означені стремління. їм вже не видирають життя, а самі його добровільно дають...

Грім!..

Небо затряслося,— земля задрожала! Зірвались "вікові кайдани, зломилась людська мука, визволилась.народна душа.

* * *

Заграли рожеві зорі, високо піднеслось проміння сонця воскресіння; три звізди блиснули на яснім блакиті. Підніс голову могутній лев, появився з мушкетом запорожець, виринув на синім полі золотий плуг, а над ним оливну галузку несли два голуби з широко розпростертими крилами на небесному просторі.

Одно лиш крило молодшого брата опадало вниз зомліле...